

Шифр: «Справедливість»

Наукова робота

на тему:

«Розрахунки у сфері електронної комерції»

Зміст

Вступ.....	2
Розділ I. Використання платіжних інструментів для розрахунків у сфері електронної комерції.....	6
Розділ II. Використання електронних грошей у сфері електронної комерції.....	14
2.1. Особливості електронних грошей	14
2.2. Випуск та розповсюдження електронних грошей	15
2.3. Розрахунки за допомогою електронних грошей.....	18
Розділ III. Криптовалюта як спосіб розрахунків у сфері електронної комерції.	21
3.1. Поняття та ознаки криптовалюти.....	21
3.2. Правова природа криптовалюти	23
Висновки	29
Додаток 1. Внутрішньодержавні платіжні системи та міжнародні платіжні системи, платіжними організаціями яких є резиденти	31
Додаток 2 Міжнародні платіжні системи, платіжними організаціями яких є нерезиденти.....	34
Додаток 3. Оператори послуг платіжної інфраструктури	35
Додаток 4. Перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України	37
Список використаних джерел	38

Вступ

Наукове дослідження присвячене проблематиці електронних розрахунків у сфері електронної комерції. З огляду на стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій, все більше правочинів здійснюється дистанційно – за допомогою мережі Інтернет. Так, за даними дослідження E-commerce Europe, у 2017 році обсяг електронного товарообігу в Україні збільшився на 31% до 1,5 млрд. євро, а число он-лайн користувачів сягнуло 21,9 млн. людей.

Таке поживлення електронного товарообігу зумовлює поширення використання безготівкових розрахунків, а також електронних грошей і криптовалют як способів оплати придбаних товарів і послуг. Згідно із матеріалами Національного банку України, загальна кількість випущених електронних грошей за 2016 рік становить 40.5 млн. гривень. За інформацією Bitcoin Foundation Ukraine, ще у 2014 році Україна входила у першу десятку держав світу, обслуговуючих мережу Bitcoin, та за кількістю власників Bitcoin-гаманців. Вищенаведені статистичні дані свідчать про **актуальність** теми наукового дослідження.

Метою дослідження є комплексний науковий аналіз нормативно-правової бази, судової практики, спеціальної літератури та статистичних даних, які стосуються розрахунків у сфері електронної комерції, а також розробка науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- визначити способи здійснення розрахунків при вчиненні правочинів в електронній формі;
- проаналізувати використання платіжних інструментів як способу розрахунку у сфері електронної комерції;
- дослідити поняття, ознаки та особливості електронних грошей та їх використання для придбання товарів і послуг;
- з'ясувати правову природу криптовалют через призму численних світових практик її використання;

- сформулювати власні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання електронних грошей та криптовалют в Україні.

Об’єктом дослідження є правовідносини, які виникають при здійсненні розрахунків у сфері електронної комерції. Предметом дослідження є платіжні інструменти, електронні гроші та криптовалюти.

Методи дослідження обрано відповідно до поставлених мети і завдань, з урахуванням об’єкта та предмета дослідження. Використано дві групи методів наукового пізнання: загальнонаукові (формально-логічний, системно-структурний, системно-порівняльний, метод аналізу) та спеціально-юридичні методи (порівняльно-правовий, формально-юридичний, спеціально-правовий).

Нормативно-правовою базою дослідження є ЦК України; Закон України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII «Про електронну комерцію»; Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV «Про Національний банк України»; Закон України від 5 квітня 2001 року № 2346-III «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»; Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; Постанова Національного банку України від 21 січня 2004 року № 22 «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті»; Постанова Правління Національного банку України від 4 листопада 2010 року № 481 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» тощо. У роботі проаналізовано **судову практику**, а саме рішення із Єдиного державного реєстру судових рішень. **Теоретичною основою** наукового дослідження стали наукові праці С.І Шимон, А.С. Горбунової; О.В. Мельниченка, А.М. Пожидаєвої та інших.

За результатами проведеного дослідження можна виділити положення, що мають ознаки **наукової новизни**. Зокрема, у науковій роботі запропоновано:

- авторське визначення електронних грошей. Електронні гроші – це засіб платежу, який передбачає грошове зобов’язання особи, що їх випускає (банку або іншої фінансової установи); зберігається на електронному пристрої; обіг якого обмежений певною електронною платіжною системою;
- внести зміни до ст. 15 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», передбачивши можливість для небанківських фінансових установ здійснювати випуск електронних грошей;
- передбачити на законодавчому рівні можливість оплати товарів і послуг в національних електронних платіжних системах електронними грошима, випущеними нерезидентами;
- на законодавчому рівні визначити криптовалюту як вид об’єктів цивільних прав, як можливий предмет договорів купівлі-продажу, міни, дарування тощо.

Практичне значення одержаних результатів наукового дослідження полягає в тому, що викладені у ньому положення, висновки і пропозиції може бути використано у таких сферах: науково-дослідній – для подальших наукових досліджень електронних розрахунків у сфері електронної комерції; правотворчій діяльності – як теоретичне підґрунтя для подальшого вдосконалення положень чинного законодавства України; правозастосовній діяльності – при вирішенні спорів, пов’язаних з використанням електронних грошей та криптовалют при здійсненні розрахунків у сфері електронної комерції; навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін таких як «Цивільне право», «Цивільно-правове регулювання електронної комерції», «Розрахунки у сфері електронної комерції» тощо.

Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 4 додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 30 сторінок.

Розділ І

Використання платіжних інструментів для розрахунків у сфері електронної комерції

Згідно із визначенням, наведеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII «Про електронну комерцію», під електронною комерцією слід розуміти відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру.

Саме дистанційний спосіб вчинення правочинів визначає особливості здійснення розрахунків у сфері електронної комерції. Так, відповідно до ч. 1 ст. 13 ЗУ «Про електронну комерцію», розрахунки у сфері електронної комерції можуть здійснюватися

- з використанням платіжних інструментів (Розділ І),
- електронних грошей (Розділ ІІ),
- шляхом переказу коштів або оплати готівкою з дотриманням вимог законодавства щодо оформлення готівкових та безготівкових розрахунків,
- а також в інший спосіб, передбачений законодавством України (оскільки на законодавчому рівні не визначено, які способи належать до «інших», пропоную розглядати використання криптовалют як один із способів розрахунку у сфері електронної комерції, детальніше про це у Розділі ІІІ).

Використання платіжних інструментів як способу здійснення розрахунків у сфері електронної комерції детально регламентовано Законом України від 5 квітня 2001 року № 2346-ІІІ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (далі – Закон № 2346-ІІІ). Згідно із п. 1.31 ст.1 Закону № 2346-ІІІ, платіжний інструмент – це засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому носії інформації, який використовується для ініціювання переказу коштів. Переказ коштів – це рух певної суми коштів з метою її зарахування на

рахунок отримувача або видачі йому у готівковій формі (п. 1.24 ст. 1 Закону № 2346-III). Проведення переказу коштів здійснюється у рамках відповідної платіжної системи (див. Додатки 1-2), що являє собою сукупність таких елементів, як:

– **платіжна організація** – юридична особа, що визначає правила роботи платіжної системи, а також виконує інші функції щодо забезпечення діяльності платіжної системи та несе відповідальність згідно з Законом та договором (п. 1.28 Закону № 2346-III);

– **учасники платіжної системи** – юридичні особи, що на підставі договору з платіжною організацією платіжної системи надають послуги користувачам платіжної системи щодо проведення переказу коштів за допомогою цієї системи та відповідно до законодавства України мають право надавати такі послуги (п. 1.41 Закону № 2346-III);

– **сукупність відносин**, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Такі правовідносини складаються із суб'єктів (у даному випадку із платіжних організацій та учасників платіжної системи), об'єктів (грошових коштів, а саме їх переказу) та юридичного змісту (передбачених законодавством прав та обов'язків суб'єктів правовідносин) [20, с.262].

На окремий аналіз заслуговує такий суб'єкт як **оператори послуг платіжної інфраструктури**, які уповноважені надавати окремі види послуг в платіжній системі або здійснювати операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів. До них належать, зокрема **клірингові установи** – юридичні особи, що за результатами проведеного ними клірингу (збирання, сортування, реконсиляції та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи) формують клірингові вимоги та надають інформаційні послуги; **процесингові установи** – юридичні особи, що здійснюють виконання за операціями з платіжними інструментами авторизації, моніторингу, збору, оброблення та зберігання інформації, а також надання обробленої інформації учасникам розрахунків і розрахунковому банку для проведення взаєморозрахунків у платіжній системі (див. Додаток 3).

Директива 2015/2366/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку (Payment Services Directive 2, далі – PSD2) регулює правовий статус нового суб'єкта – **зовнішнього оператора платіжних послуг**. До цієї категорії належать учасники платіжного ринку, які надають допомогу клієнтам щодо запуску процесу переказу коштів шляхом складання від їхнього імені електронного платіжного доручення і негайно передають повідомлення про сформований грошовий переказ торгово-сервісному підприємству, що дає останньому змогу моментально надати доступ до послуги, придбаної у мережі Інтернет. Також такі оператори надають послугу з консолідації фінансової інформації, що дає змогу клієнту бачити загальну інформацію про свій фінансовий стан, вести облік витрат за різними категоріями [33].

Як підсумовує науковець Пожидаєва М.А., PSD2 надає можливість зовнішнім операторам платіжних послуг отримувати доступ до платіжного рахунку користувача (клієнта), що ведеться іншим оператором з переказу коштів, і використовувати інформацію про наявність на ньому грошових коштів [26, с.46.].

Вважаю, що доцільно врегулювати правовий статус зовнішніх операторів платіжних послуг і в національному законодавстві.

Ініціювання переказу коштів здійснюється за допомогою таких платіжних інструментів як документи на переказ та електронні платіжні засоби.

Документи на переказ

Документ на переказ – це електронний або паперовий документ, що використовується суб'єктами переказу, їх клієнтами, кліринговими, еквайринговими установами або іншими установами - учасниками платіжної системи для передачі доручень на переказ коштів (п.1.6 ст.1 Закону № 2346-III). До документів на переказ відносяться:

–розрахунковий документ – документ на переказ коштів, що використовується для ініціювання переказу з рахунка платника на рахунок

отримувача. До розрахункових документів належить платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, розрахунковий чек, платіжна вимога, меморіальний ордер (п. 1.35 ст. 1; ст. 22 Закону № 2346-III);

– документ на переказ готівки – документ на переказ, що використовується для ініціювання переказу коштів, поданих разом з цим документом у готівковій формі (п. 1.7 ст. 1 Закону № 2346-III);

– міжбанківський розрахунковий документ – документ на переказ, сформований банком на підставі розрахункових документів банку, клієнтів та документів на переказ готівки або виконавчого документа (п. 1.19 ст. 1 Закону № 2346-III);

– клірингова вимога – документ на переказ, сформований кліринговою установою за результатами клірингу, на підставі якого, шляхом списання / зарахування коштів на рахунки учасників платіжної системи, відкритих у розрахунковому банку цієї платіжної системи, проводяться взаєморозрахунки між ними (п. 1.17 ст. 1 Закону № 2346-III).

Згідно із ст.ст. 17, 18 Закону № 2346-III, документ на переказ може бути паперовим або електронним. Електронний документ на переказ має однакову юридичну силу з паперовим документом. Електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа на переказ. Учасник платіжної системи має передбачити під час приймання електронних документів на переказ процедуру перевірки електронного підпису та процедуру перевірки цілісності, достовірності та авторства електронного документа на переказ. У разі недотримання зазначених вимог банк або інша установа – учасник платіжної системи несуть відповідальність за шкоду, заподіяну суб'єктам переказу.

Електронні платіжні засоби

Електронний платіжний засіб – це платіжний інструмент, який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ. Електронний платіжний засіб може існувати в будь-якій формі, на будь якому

носії, що дає змогу зберігати інформацію, необхідну для ініціювання електронного переказу (п. 1.14 ст. 1; ст. 14 Закону № 2346-III).

Емісія електронних платіжних засобів у межах України проводиться виключно банками, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій (крім банків, які здійснюють емісію електронних платіжних засобів для використання в межах цих банків). Порядок проведення емісії електронних платіжних засобів та здійснення операцій із їх використанням визначається Постановою Національного банку України від 5 листопада 2014 року № 705 «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» (далі – Постанова № 705).

Користувачем електронного платіжного засобу може бути юридична або фізична особа. Банк має право передати електронний платіжний засіб у власність користувача або надати йому в користування у порядку, визначеному договором про використання електронного платіжного засобу. Банк зобов'язаний під час видачі електронного платіжного засобу надати користувачу примірник договору, правил користування електронним платіжним засобом та тарифів банку на обслуговування електронного платіжного засобу (Розділ 2 Постанови № 705).

Користувач зобов'язаний використовувати електронний платіжний засіб відповідно до вимог законодавства України та умов договору, укладеного з емітентом, і не допускати використання електронного платіжного засобу особами, які не мають на це права або повноважень. Використання електронного платіжного засобу за довіреністю не допускається, крім випадку емісії додаткового електронного платіжного засобу для довіреної особи (п. 14.12 ст. 14 Закону № 2346-III).

Право використовувати електронний платіжний засіб може бути призупинене або припинене емітентом відповідно до умов договору в разі порушення користувачем умов використання електронного платіжного засобу. Призупинення або припинення права користувача використовувати

електронний платіжний засіб не припиняє зобов'язань користувача й емітента, що виникли до часу призупинення або припинення зазначеного права (п. 14.13 ст. 14 Закону № 2346-III).

Одним із найбільш поширених видів електронних платіжних засобів є **платіжна картка** – електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором (п. 1.27 ст. 1 Закону № 2346-III).

Як показує судова практика, поширеними є випадки неправомірного використання платіжних карток особами, які не є користувачами карток. Так, Особа1 (далі – Позивач) звернулася до суду із позовом проти ПАТ «ПриватБанк» (далі – Відповідач), обґрунтовуючи свої позовні вимоги тим, що з її кредитної картки шахрайським способом через мережу Інтернет було здійснено переказ грошових коштів, про що їй стало відомо з смс-повідомлень, після отримання яких вона одразу ж зателефонувала на гарячу лінію з проханням заблокувати картку та анулювати платежі, проте банк її вимогу не виконав і операції були проведені. Позивач просила визнати транзакції щодо переказу грошових коштів з її кредитної недійсними, а також відшкодувати матеріальні збитки та моральну шкоду.

Рішенням Полтавського районного суду Полтавської області від 30 листопада 2015 року, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Полтавської області від 5 січня 2016 року, позов задоволено частково. Відповідач, не погоджуючись з рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, подав касаційну скаргу. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ дійшов висновку, що суди попередніх інстанцій правильно виходили з того, що несанкціонована позивачем

транзакція не відповідає загальним вимогам, додержання яких є необхідним елементом чинності правочину, а саме суперечить ч. 3 ст. 203 ЦК України, яка встановлює, що волевиявлення учасника правочину має бути спрямоване на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. З огляду на це касаційну скаргу було відхилено [16].

Питання щодо захисту інтересів клієнтів при втраті, крадіжці чи іншому незаконному привласненні банківської картки врегульовує PSD2. Згідно із ч. 3 ст. 74 PSD2, платник не несе будь-яких негативних фінансових наслідків у результаті використання втраченого, викраденого або незаконно привласненого платіжного інструменту після повідомлення відповідно до п. б ч. 1 ст. 69 Директиви, крім випадків, коли платник діяв обманним шляхом. Для цього користувач платіжних послуг повинен без невинуватої затримки повідомити провайдера платіжних послуг про відомі втрату, крадіжку, незаконне привласнення або несанкціоноване використання платіжного інструменту [33].

Вказані положення були імплементовані у національне законодавство. Так, з метою удосконалення норм Постанови №705 та узгодження їх вимог з кращими міжнародними практиками, зокрема законодавством ЄС та правилами міжнародних платіжних систем, було прийнято Постанову Правління Національного банку України від 6 вересня 2016 року №382 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України». Відтепер п. 8 Розділу 2 Постанови № 705 містить положення про те, що умови договору не мають містити вимогу про безумовну відповідальність користувача електронного платіжного засобу за неналежний переказ, за винятком, якщо доведено, що його дії чи бездіяльність призвели до втрати електронного платіжного засобу користувача, розголошення ПІНу або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжну операцію.

Вважаю, що вказані зміни є безумовно позитивними, оскільки вони спрямовані на попередження випадків неправомірного використання платіжних

карток, а отже сприяють збільшенню довіри до цього платіжного інструмента та поширення електронної комерції.

До особливого різновиду електронних платіжних засобів також належить **мобільний платіжний інструмент** – електронний платіжний засіб, реалізований в апаратно-програмному середовищі мобільного телефону або іншого бездротового пристрою користувача (п. 1.19-3 ст. 1 Закону № 2346-III).

Мобільні платежі здійснюються користувачами за банківськими рахунками. Емітент має право давати користувачам змогу здійснювати мобільні платежі згідно з функціональними можливостями мобільних платіжних інструментів із використанням різних каналів телекомунікаційних мереж оператора, визначених правилами платіжних систем і договорами, і безконтактним способом. Користувачі мають право здійснювати операції з використанням мобільних платіжних інструментів у будь-якому місці їх обслуговування за наявності відповідного платіжного пристрою, якщо інше не встановлено договором (Розділ 4 Постанови №705).

Останнім часом поширеними стають мобільні платежі із використанням QR-коду (Quick Response Code) – двовимірною (матричним) штрих-кодом, розробленою японською компанією Denso-Wave у 1994 році. Для зчитування інформації з QR-коду потрібен мобільний телефон, смартфон чи планшет з камерою і спеціальне програмне забезпечення, яке розповсюджується безкоштовно через мережу Інтернет [19, с.103-104]. У 2013 році Національним банком України було розроблено і презентовано технологію мобільних платежів з використанням QR-коду в НСМЕП (Національній системі масових електронних платежів) на базі відкритих міжнародних стандартів. У рамках цих робіт, зокрема, було успішно проведено випробування мобільного платіжного інструменту НСМЕП на базі технології QR-код [31, с.11].

Таким чином, з огляду на швидкий розвиток інформаційних технологій правове регулювання платіжних інструментів потребує вдосконалення шляхом використання найновіших світових, зокрема європейських практик.

Розділ II

Використання електронних грошей у сфері електронної комерції

2.1. Особливості електронних грошей

Відповідно до п. 15.1 ст. 15 Закону № 2346-III, електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. Із даного визначення випливає складна правова природа електронних грошей: вони є не лише одиницею вартості (тобто виконують класичну функцію грошей як міри вартості), а й грошовим зобов'язанням емітента. Електронні гроші характеризуються такими особливостями:

1. Випуск електронних грошей являє собою надання електронних грошей в обмін на готівкові або безготівкові кошти. Емітентами електронних грошей є виключно комерційні банки України, які погодили свої правила використання електронних грошей з Національним банком України. Емісію «звичайних» грошей (національної валюти гривні) здійснює виключно Національний банк України (п. 15.1 ст. 15 Закону № 2346-III; п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України від 20 травня 1999 року № 679-XIV «Про Національний банк України»);

2. Майнова цінність електронних грошей забезпечується передплаченими готівковими чи безготівковими грошима, тоді як цінність реальних грошей проголошена законом.

3. Електронні гроші, на відміну від безготівкових коштів, існують поза межами банківської системи і переміщуються в межах різних телекомунікаційних мереж (Інтернет, мобільні телефони, NCF-простір). Користувач, якому надаються електронні гроші, не стає клієнтом банку, не має відповідного рахунку, більше того, згідно з чинним законодавством не вимагається також ідентифікація фізичної особи–користувача [30, с.379, 395; 17, с.154-157].

4. Електронні гроші, на відміну від готівки та безготівкових коштів, не є універсальним засобом платежу і приймаються виключно користувачами відповідних платіжних систем [30, с. 390].

5. Електронні гроші з огляду на їх двояку правову природу являють собою також право вимоги. Це означає, що власники електронних грошей мають право грошової вимоги до банку–емітента, який зобов'язаний ці вимоги погашати. Внаслідок переказу електронних грошей їх одержувач набуває право грошової вимоги до того самого суб'єкта (емітента), що й платник [30, с.392].

Отже, варто погодитися із науковцем С.І. Шимон, що електронні гроші є, по суті, приватними грошима, які емітуються персонально за зверненням користувача (комерційного агента) відповідною банківською установою, яка власними коштами забезпечує їхню майнову (економічну) цінність, гарантуючи їх обмін на законний засіб платежу – готівкові чи безготівкові гроші[30, с.396].

Враховуючи вищенаведене, пропоную таке авторське визначення електронних грошей. Електронні гроші – це засіб платежу, який передбачає грошове зобов'язання особи, що їх випускає (банку або іншої фінансової установи); зберігається на електронному пристрої; обіг якого обмежений певною електронною платіжною системою.

Згідно із п.1.3 Положення про електронні гроші, затвердженого Постановою Правління Національного банку України від 4 листопада 2010 року № 481 (Далі – Положення про електронні гроші), використання електронних грошей – це сукупність відносин між емітентом, оператором, агентами, торговцями та користувачами щодо здійснення випуску, розповсюдження, розрахунків, обміну, погашення електронних грошей та поповнення електронними грошима електронних пристроїв.

2.2. Випуск та розповсюдження електронних грошей

Згідно із п. 1.3. Положення про електронні гроші, випуск електронних грошей – це операція з надання електронних грошей користувачам або агентам в обмін на готівкові або безготівкові кошти. Емітентом електронних грошей є

банк–резидент, що здійснює випуск електронних грошей і бере на себе зобов'язання з їх погашення. Банк, що має намір здійснювати випуск електронних грошей, зобов'язаний до початку їх випуску узгодити з Національним банком України правила використання електронних грошей у порядку, встановленому нормативно-правовим актом Національного банку України (ст. 15 Закону № 2346-III).

Як впливає із вищевказаних норм, правом емітувати електронні гроші наділені лише комерційні банки, що є резидентами України. Однак постає питання про емісію електронних грошей іншими фінансовими установами. Так, Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами–емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЕС та 2006/48/ЕС, та скасовує Директиву 2000/46/ЕС 16 вересня 2009 року (далі – Директива 2009/110/ЕС) [18] визначає як емітентів електронних грошей не лише банки, а й інші установи, що відповідають встановленим вимогам. Згідно із ч. 2 ст. 2 Директиви 2009/110/ЕС «електронні гроші» означають грошову вартість, як представлено у вимозі до емітента, які зберігаються на електронному пристрої, в тому числі магнітному, випускаються для отримання коштів з метою здійснення платіжних операцій, як визначено пп. 5 ст. 4 Директиви 2007/64/ЕС, та приймаються фізичною або юридичною особою, відмінною від установи–емітента електронних грошей.

Варто зазначити, що у проекті Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання переказу коштів від 21 лютого 2017 року № 1852-VIII [27] запропоновано внести зміни до ст. 15 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», зокрема пропонується, що випуск електронних грошей мають право здійснювати банк і небанківська фінансова установа, яка має ліцензію на переказ коштів та платіжна установа, яка має платіжну ліцензію. За результатами голосування від 20 червня 2017 року даний законопроект №1852-VIII-д (доопрацьований) не був прийнятий Верховною Радою України.

Вважаю, що все ж потрібно внести зміни до ст. 15 Закону № 2346-III в частині емітента електронних грошей, адже уповноваження небанківських фінансових устав здійснювати випуск електронних грошей сприятиме поживавленню електронної комерції в Україні.

Емітенти мають право здійснювати випуск електронних грошей, виражених лише в гривнях (п. 2.1 Положення про електронні гроші). Емітент зобов'язаний забезпечити, щоб сума випущених ним електронних грошей не перевищувала суми отриманих ним від користувачів та агентів (крім агента з поповнення) готівкових або безготівкових коштів та суми отриманих агентом з поповнення готівкових коштів, які мають бути перераховані емітенту.

Згідно із п. 5.1 Положення про електронні гроші, емітент має право забезпечувати здійснення операцій з електронними грошима самостійно. Емітент також може укласти договори з операторами про виконання ними певних технологічних функцій, які забезпечують використання електронних грошей. Оператор – це юридична особа, резидент, внесена Національним банком України до відповідного Реєстру. На підставі договору, укладеного з емітентом, оператор виконує операційні та інші технологічні функції, що забезпечують використання електронних грошей, зокрема:

- завантажує електронні гроші на електронний пристрій;
- надає торговцям та користувачам інформацію щодо тарифів і правил здійснення операцій з електронними грошима до укладання з ними договорів щодо електронних грошей тощо (п. 1.3. Положення про електронні гроші).

Електронні гроші є випущеними з часу їх завантаження емітентом або оператором на електронний пристрій, що перебуває в розпорядженні користувача або агента (п. 2.3 Положення про електронні гроші). Надання користувачам засобів поповнення електронними грошима електронних пристроїв на підставі договору з емітентом може здійснювати комерційний агент з поповнення.

Розповсюдження електронних грошей (як впливає із п. 15.4 ст. 15 Закону № 2346-III) – це надання електронних грошей користувачам без

зобов'язання щодо їх погашення. Правом на розповсюдження електронних грошей на підставі договором з емітентом наділяються агенти з розповсюдження.

2.3. Розрахунки за допомогою електронних грошей

Користувач—фізична особа або користувач—суб'єкт господарювання, який є власником електронних грошей, має право використовувати їх для придбання товарів і здійснення переказів з урахуванням обмежень, установлених Положенням про електронні гроші.

.Оскільки для отримання електронних грошей ідентифікація особи не вимагається, виникає питання щодо встановлення обсягу дієздатності користувача. Адже якщо ж користувач малолітній (неповнолітній), то як його батькам (опікунам, піклувальникам) звернутися з вимогою про застосування наслідків нікчемності такого правочину (про визнання правочину недійсним)? Ні вітчизняне законодавство, ні практика іноземних держав не дає однозначної відповіді на це питання. Пропонується вимагати зазначення застережень щодо віку користувача перед здійсненням розрахунків за допомогою електронних грошей, а також зобов'язати емітентів та комерційних агентів вжити певних заходів безпеки.

Деякі положення, які спрямовані на попередження зловживань при використанні електронних грошей, все ж передбачені чинним Положенням про електронні гроші. Так, емітент або оператор на підставі договору з емітентом зобов'язаний забезпечити фіксування всіх трансакцій електронних грошей між користувачами, торговцями, агентами, емітентом та оператором за допомогою технічних засобів, а також зберігати протягом п'яти років відповідної інформації у формі, яка дає змогу перевірити цілісність інформації. На письмову вимогу представників Національного банку України емітент зобов'язаний забезпечити доступ до бухгалтерських та інших первинних документів у паперовій або електронній формі, які дають змогу перевірити дотримання емітентом вимог, передбачених Положенням про електронні гроші (п. 5.5 Положення про електронні гроші).

Однак, як зазначає дослідник О.В. Мельниченко, при розрахунках електронними грошима списання коштів здійснюється із електронного гаманця, який має номер і не містить інформації про його власника – ідентифікується гаманець, а не його власник [21, с. 284-290].

Також з метою безпеки законодавець також встановив певні обмеження:

- сума електронних грошей на електронному пристрої, який не може поповнюватися, не повинна перевищувати 4000 гривень;

- сума електронних грошей на електронному пристрої, який може поповнюватися, не повинна перевищувати 14000 гривень (п. 2.2. Положення)

- користувачі мають право використовувати електронні гроші для здійснення розрахунків за допомогою електронного пристрою, який поповнюється і перебуває в розпорядженні користувача в сумі до 62 000 гривень протягом календарного року. До розрахунку цієї суми не включаються електронні гроші, погашені на вимогу користувача протягом календарного року (2.4 Положення про електронні гроші).

Використання електронних грошей здійснюється у межах електронних платіжних систем (елементи платіжної системи детально проаналізовані у Розділі І). Першими електронними платіжними системами напочатку 1990-х років були американська eCash (розпочав випуск електронних грошей доктор наук з інформатики і менеджменту Каліфорнійського університету Девід Чаум) та європейська система PhonePaid (дозволяла робити транзакції за допомогою мобільних телефонів) [32, с. 143]. Згідно із даними Національного банку України, право здійснювати випуск електронних грошей в Україні мають 19 комерційних банків [23] (див.Додаток 4); також діє низка електронних платіжних систем Інтернет.Гроші, ГлобалМані, LiqPay, iPay.ua; Portmone.com, MoneXy [30, с. 382].

Приймання електронних грошей для оплати товарів, робіт та послуг здійснюється іншими особами ніж особа, що здійснює випуск електронних грошей, на підставі укладених договорів з особою, що здійснює випуск електронних грошей та/або його комерційними агентами з розрахунків

(ст. 15 Закону № 2346-III), а саме торговцями – суб'єктами господарювання, зареєстрованими відповідно до законодавства України, які на підставі договору, укладеного з емітентом або агентом з розрахунків, приймають електронні гроші як засіб платежу за товари.

Важливим є також питання про можливість використання електронних грошей, які випущені емітентом–нерезидентом. Відповідно до п. 8 Положення про електронні гроші, користувач має право використовувати електронні гроші, випущені емітентом–нерезидентом як засіб платежу за товари на користь нерезидента *у міжнародній системі Інтернет–розрахунків*. Торговець має право приймати електронні гроші, випущені емітентом–нерезидентом, як засіб платежу від покупця–нерезидента за умови, що міжнародна система Інтернет–розрахунків забезпечує перерахування цих електронних грошей одночасно з їх погашенням шляхом перерахування коштів на рахунок торговця в банку-резиденті.

Вважаю, що для розвитку електронної комерції є необхідним закріплення на законодавчому рівні можливості оплати товарів і послуг електронними грошима, випущеними нерезидентами, як засіб платежу за товари і в національних платіжних системах.

Таким чином, електронні гроші – це один із засобів електронних розрахунків, що відрізняється від готівкових та безготівкових коштів двоякою правовою природою, використанням виключно в межах певних платіжних систем, а також тим, що їх вартість забезпечується внесеними користувачами коштами. Недоліком чинного законодавства є обмеження кола емітентів виключно комерційними банками-резидентами, що обмежує сферу використання електронних грошей та не відповідає європейським стандартам.

Розділ III

Криптовалюта як спосіб розрахунків у сфері електронної комерції

3.1. Поняття та ознаки криптовалюти

Із появою у 2009 році першої та найбільш популярної криптовалюти біткоїн, творцем якої вважають Сатоші Накамото (Satoshi Nakamoto) [38], виникла проблема щодо визначення правової природи цієї валюти. Сьогодні ж нараховується близько тисячі видів криптовалют. Інколи їх називають «віртуальною валютою» («virtual currency») та «цифровою валютою» («digital currency»). Однак ці терміни не можна вважати абсолютними синонімами криптовалюти, оскільки вони ширші за обсягом. Так, згідно із матеріалами доповіді FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering, укр. Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей) «Report on Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks June 2014», криптовалюта є лише одним із видів віртуальних валют, а саме децентралізованою віртуальною валютою [35].

Для того, щоб окреслити основні напрями правового регулювання криптовалюти, слід, в першу чергу, звернутися до самого поняття криптовалюти та з'ясувати її основні ознаки, які визначають її місце серед способів електронних розрахунків.

Криптовалюта являє собою певні набори символів, цифр, букв (тобто цифровий код). Для створення криптовалюти використовуються елементи криптографії – вчення про математичні методи для інформаційної безпеки, яка охоплює такі аспекти як конфіденційність, цілісність даних, автентифікація, непідкупність [34]. Криптовалюта створюється за допомогою спеціальної комп'ютерної техніки як результат здійснення ряду операцій, які прийнято називати майнінгом (термін, що у перекладі з англійської означає видобуток корисних копалин). За своєю суттю майнінг – це процес, в якому здійснюється генерація, передача та перевірка транзакцій криптовалют. На відміну від валютної біржі, де централізований орган контролює та регулює транзакції,

криптовалюти є децентралізовані та працюють за системою однорангової мережі (а peer-to-peer system).

Майнери (програмісти, що здійснюють майнінг) здійснюють моніторинг та перевірку транзакцій, які генерують валюту [36, с. 115]. Кожна транзакція містить «хеш» попередньої транзакції, зробленої власником, через яку перевіряється автентичність поточної транзакції, і таким чином вона підтверджується. Кожного разу, коли транзакція відбувається та перевіряється, майнери збирають ці операції та включають їх у блок. Щоб зробити систему більш прозорою, вона розробляється таким чином, щоб всі операції, здійснені з моменту створення валюти, були записані та збережені в загальному обліковому записі, який називається «блокчейн» (ланцюг «блоків»), який є переліком блоків, які створені з самого початку[36, с. 115].

Поняття «блокчейн» було введено анонімним Сатоші Накамото у 2008 році [38], а рік по тому ним же була реалізована відповідна технологія в рамках першої цифрової валюти – біткоїна. Це стало першим успішним практичним вирішенням давньої інформаційної проблеми: як забезпечити довіру між сторонами до отриманої інформації без залучення зовнішніх гарантів – банків, посередників тощо.

Вирішення блоку включає вирішення математичних завдань, після чого можна додавати блок до обліку, за що надається нагорода у вигляді монет. Тобто, криптовалюта являє собою винагороду системи блокчейн, а майнінг зводиться до конкуренції математичних завдань, що вирішуються для отримання винагороди у вигляді монет. Цей механізм не дозволяє майнерам легко закуповувати монети і зберігає справедливість системи [36, с. 115].

Отже, криптовалюти характерні такі ознаки як децентралізованість; отримання в результаті вирішення математичних завдань – майнінгу; використання посиленої безпеки – системи блокчейн, яка являє собою реєстр усіх попередніх транзакцій.

3.2. Правова природа криптовалюти

На сьогодні серед регуляторів провідних країн світу, зокрема країн Європейського Союзу, немає єдиного підходу до визначення правового статусу криптовалют та регулювання операцій з ними. На законодавчому рівні питання криптовалют в Україні також залишається невирішеним. Правова позиція Національного банку України, а також судова практика містять дещо суперечливі положення, що свідчить про необхідність з'ясування правової природи у світлі практики іноземних держав.

У Роз'ясненні НБ України щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin» від 10 листопада 2014 року [11], зазначається, що «Національний банк України розглядає «віртуальну валюту/криптовалюту» Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу». Через місяць був оприлюднений лист №29-208/72889 від 8 грудня 2014 року[12], у якому НБ України наголосив, що «усі ризики за використання в розрахунках «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin несе учасник розрахунків з ними».

Однак на сьогодні НБ України відходить від висловленої позиції. Про це свідчить Спільна заява фінансових регуляторів (*НБ України, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг, – авт.*) щодо статусу криптовалют в Україні від 30 листопада 2017 року [13]. У заяві йдеться про те, що фінансові регулятори продовжують «опрацювання питання правового статусу криптовалют та законодавчого врегулювання операцій з ними, беручи до уваги позицію регуляторів інших країн та останні тенденції в розвитку таких технологій». Також зазначається, що «процес внесення змін до законодавства України має відбуватись на основі глибокого і деталізованого дослідження цього явища, його впливу на фінансові ринки, досвіду та останніх рішень інших регуляторів світу тощо».

Єдиним прикладом правозастосування у сфері використання криптовалют є Рішення Дарницького районного суду м. Києва по справі № 753/599/16-ц від

24 березня 2016 року [14]. Сторони спору уклали договір обміну товару на роботи, згідно з яким виконавцем (Позивачем) було взято на себе зобов'язання виконати роботи з розробки та створення програмного забезпечення, а замовником (Відповідачем) – передати іншій стороні визначену договором кількість цифрової продукції Bitcoin на загальну суму 10 тис. гривень. Після того, як робота була виконана, а результати передані, обіцяні Bitcoin Відповідач не передав. На думку Позивача, за договором Bitcoin слід було розглядати як товар. Так, «відповідно до п. 1.4 договору товар – це визначена договором кількість цифрової продукції Bitcoin, що є предметом господарського обігу, виробленої в процесі майнінгу та об'єктивно вираженої за допомогою комп'ютерного програмування в формі цифрових записів, облік якої ведеться колективно в публічній базі Blockchain невизначеною кількістю учасників по чітко завданому алгоритму».

Суд визнав, що між позивачем та відповідачем було укладено договір міні. Однак суд відмовив у задоволенні позову з огляду на те, що Bitcoin не можна розглядати як товар. Так, суд зазначив, що «сторони визначивши предмет договору, який має ознаки віртуального – цифрова продукція Bitcoin, погодили, що він не є предметом матеріального світу, який не має індивідуальних ознак, а тому, оскільки такий предмет договору не можна ідентифікувати, визначити його ознаки матеріального світу, такий предмет не може бути об'єктом судового захисту».

У продовження даного спору (по справі № 753/599/16-ц) Позивачем була подана апеляційна скарга. Однак, Апеляційний суд міста Києва у своїй Ухвалі від 12.11.2016 р.[15], залишив рішення суду першої інстанції без змін, вказавши аналогічні підстави для відмови: «Виходячи зі змісту листа Національного банку України та умов договору, можна дійти висновку, що Bitcoin не є річчю та не має ознак матеріального світу. Також, Bitcoin не є продукцією, а порядок обігу віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin нормативно не врегульовано». Аргументи Позивача про те, що цифрова продукція Bitcoin - це майнові права, суд визнав безпідставними, оскільки вони не ґрунтуються на нормах чинного

законодавства, посилаючись на ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», згідно з якою майновими правами визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності, а також інші специфічні права та права вимоги. Суд дійшов висновку, що Bitcoin не має ознак майнових прав.

Із аналізованих судових рішень випливає, що правозастосовна практика не визнає біткоїн ні як товар, ні як майнові права. Для того, щоб з'ясувати правову природу криптовалюти, варто звернутися до світової законодавчої практики, а також проаналізувати внесені до ВРУ проекти законів, які стосуються правового регулювання криптовалют.

Криптовалюту пропонується розглядати як:

1) **Грошовий сурогат.** Такий підхід впливає із Роз'яснення НБ України від 10 листопада 2014 року. Однак, згідно із ст. 1 Закону України від 20 травня 1999 року № 679-XIV «Про Національний банк України», грошовий сурогат – це будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не Національним банком України і виготовлені з метою здійснення платежів в господарському обороті, крім валютних цінностей. Згідно із ст. 32 цього Закону, випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються. Позицію про те, що біткоїни – це грошовий сурогат, а тому будь-які операції з ним заборонені і будуть прирівнюватись до операцій по відмиванню доходів для фінансування тероризму, зайняв центральний банк Російської Федерації [24].

Вважаю, що криптовалюти не варто розглядати як грошовий сурогат, оскільки криптовалюти не відповідають критерію «документ». Так, згідно із ст. 5 Закону України від 22 травня 2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг», електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних,

включаючи обов'язкові реквізити документа. Криптовалюта являє собою цифровий код, тому не є документом.

2) **Платіжний засіб.** На думку Європейського суду Справедливості, біткоїн необхідно вважати валютою (засобом платежу), а не товаром (рішення від 22.10.2015). Європейська судова практика по суті прирівняла криптовалюту до законного платіжного засобу, а обмін грошових коштів – «валютно-обмінною операцією». Така позиція обумовлюється певними труднощами щодо оподаткування криптовалюти. [37].

Біткоїн є законним платіжним засобом у Японії. Одним із поштовхів до надання криптовалютам статусу законного засобу платежу в Японії став обвал торгів на одній з найбільших біткойн-бірж MTGox та її банкрутство у 2014 році, внаслідок чого її клієнти зазнали значних втрат [22]. Також цікавою є позиція судді США Елісон Нейтан у справі щодо Антоніо Мурджіо із Coin.mx, яка підтвердила, що «словники, суди, а також положення законодавчої історії підтверджують: біткоїн вважається грошима». Така позиція американських суддів підтверджується департаментом, який займається фінансовими та кримінальними злочинами, який у 2013 р. кваліфікував біткоїн як «одну з форм грошей». Проте інший впливовий американський орган у сфері податкових питань – InternalRevenueService (IRS) наголосив, що для цілей федерального оподаткування криптовалюту слід тлумачити не як «форму грошей», а як власність. У вересні 2015 року Американська державна комісія, яка займається біржовими ф'ючерсними контрактами, прирівняла біткоїн до біржових товарів [25].

3) **Фінансовий актив.** Згідно із Проектом Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні № 7183-1 від 10.10.2017 (далі – законопроект № 7183-1) [29], криптовалюту пропонується розглядати як децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений в цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку. Криптовалюта для цілей правового

регулювання вважається фінансовим активом. Також пропонується доповнити п. 4 ч. 1 ст.1 Закону України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», зазначивши, що до фінансових активів, окрім коштів, цінних паперів, боргових зобов'язань та права боргу, що не віднесені до цінних паперів, слід віднести криптовалюту.

Згідно із законопроектом № 7183-1, криптообмінні операції можуть здійснюватися виключно через криптобіржі та пункти обміну криптовалют. Криптообмінні операції з придбання криптовалют за національну валюту можуть здійснювати виключно інвесторами на ринку криптовалют. Послуги на ринку криптовалют пропонується віднести до фінансових послуг, а отже доповнити ч. 1 ст. 4 ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» новим пунктом, згідно з яким до видів фінансових послуг належать «фінансові послуги на ринку криптовалют, які надаються відповідно до Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні».

Подібна позиція закріплена у законодавстві деяких європейських держав. Так, Міністерство фінансів Німеччини зробило заяву про те, що біткоіни не можуть бути класифіковані як електронна або іноземна валюта, а більше підходять під визначення приватні гроші, визнавши таким чином біткоін як фінансовий інструмент, відобразивши свою позицію у Банківському кодексі. Болгарія також прирівняла доходи від біткоінів до доходів від фінансових активів.

4) **Товар.** Всупереч рішенням Європейського Суду Справедливості, Європейський центральний банк розглядає цифрову валюту (так, замість «криптовалюта», у законодавстві ЄС вживається термін «цифрова валюта») як товар, а договір купівлі -продажу щодо криптовалют як договір купівлі-продажу товару [39]. Як уже згадувалося, судова практика в Україні відхиляє доводи на користь тлумачення правової природи криптовалют як товару.

Згідно із іншим національним законопроектом, а саме Проектом Закону України №7183 «Про обіг криптовалют в Україні» від 6 жовтня 2017 року

(далі законопроект №7183) [28], криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є **об'єктом права власності**, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду). Відповідно до законопроекту №7183, криптовалюта отримується як винагорода системи блокчейн, в результаті її генерації у системі блокчейн майнером, який виконав необхідні умови для її отримання, а саме у випадку знаходження (підписання) блоку транзакцій, який було записано до поточної системи блокчейн. Майнер на свій власний розсуд обирає тип криптовалюти для майнінгу, а також самостійно вживає усі необхідні дії для захисту і зберігання власної криптовалюти.

Як впливає із ст. 6 законопроекту №7183, використання криптовалюти являє собою міну. Так, суб'єкт криптовалютних операцій має право вільно розпоряджатись криптовалютою, зокрема здійснювати операції з міни (обміну) криптовалюти будь-яких видів на іншу криптовалюту, обмінювати її на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери, послуги, товари тощо. Згідно із ст. 7 законопроекту №7183, до криптовалютних транзакції застосовуються загальні положення про договір міни, у відповідності до законодавства України.

Таким чином, незважаючи на існування в світі численних практик використання криптовалют у якості міри вартості, засобу обміну та накопичення, її складна правова природа не дозволяє ототожнити її з будь-яким із суміжних понять.

На мою думку, криптовалюту слід вважати окремим об'єктом цивільних прав. Криптовалюта може бути предметом окремих договорів, наприклад договору купівлі-продажу, міни, дарування тощо. Криптовалюта не є електронним платіжним засобом, оскільки не існує банками чи іншими фінансовими установами централізовано, а є результатом майнінгу окремих осіб.

Висновки

1. Розрахунки у сфері електронної комерції можуть здійснюватися з використанням платіжних інструментів, електронних грошей, шляхом переказу коштів або оплати готівкою з дотриманням вимог законодавства щодо оформлення готівкових та безготівкових розрахунків, а також в інший спосіб, передбачений законодавством України.

2. Переказ коштів за допомогою платіжних інструментів може здійснюватися як з використанням документів на переказ, так і через використання електронних платіжних засобів, найбільш поширеним з яких є платіжні картки.

3. Електронні гроші характеризуються загальними ознаками грошей, зокрема вони є засобом платежу та самостійним об'єктом цивільних прав. Особливостями електронних грошей є те, що електронні гроші зберігаються на електронному пристрої; їх випуск може здійснювати виключно комерційний банк; обіг електронних грошей обмежений певною платіжною системою; електронні гроші є грошовим зобов'язанням особи, яка їх випускає.

4. В роботі запропоновано авторське визначення електронних грошей. Електронні гроші – це засіб платежу, який передбачає грошове зобов'язання особи, що їх випускає (банку або іншої фінансової установи); зберігається на електронному пристрої; обіг якого обмежений певною електронною платіжною системою.

5. Національний законодавець наділив правом емітувати електронні гроші лише комерційні банки, що є резидентами України. Вважаю, що необхідно внести зміни до ст. 15 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» в частині емітента електронних грошей щодо уповноваження небанківських фінансових установ здійснювати випуск електронних грошей.

6. Відповідно до п. 8 Положення про електронні гроші, користувач має право використовувати електронні гроші, випущені емітентом-нерезидентом як засіб платежу за товари на користь нерезидента, у міжнародній системі інтернет-розрахунків. Доцільно передбачити на законодавчому рівні

можливість оплати товарів і послуг в національних електронних платіжних системах електронними грошима, випущеними нерезидентами,

7. Криптовалюти є децентралізованою цифровою валютою. Їй притаманні такі ознаки як децентралізованість; отримання в результаті вирішення математичних завдань– майнінгу; використання посиленої безпеки – системи блокчейн, яка являє собою реєстр усіх попередніх транзакцій.

8. Правова природа криптовалют залишається спірним питанням. Так, Національний банк України визначає криптовалюту Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу. Судова практика заперечує правову природу криптовалют як товару чи майнових прав. У поданих до Верховної Ради України законопроектах пропонується визначити криптовалюту як фінансовий актив; засіб міни (товар).

9. Вважаю, що необхідним є прийняття спеціального закону, який би врегулював питання криптовалют в Україні. При цьому, криптовалюту слід вважати окремим об'єктом цивільних прав, а також предметом окремих договорів, наприклад договору купівлі-продажу, міни, дарування тощо. Також вважаю, що криптовалюта не є електронним платіжним засобом, оскільки не емітується банками чи іншими фінансовими установами централізовано, а є результатом майнінгу приватних осіб.

Додаток 1

**Внутрішньодержавні платіжні системи та міжнародні платіжні системи,
платіжними організаціями яких є резиденти**

I. Платіжні системи, платіжними організаціями яких є банки

№ з/п	Найменування платіжної системи	Найменування платіжної організації	№ свідоцтва	Дата видачі свідоцтва	Вид платіжної системи	Ознака платіжної системи
1	"Welsend"	АБ "Укргазбанк"	18	04.02.2013	система переказу коштів	міжнародна
2	"СОФТ"	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	7	26.08.2009	система переказу коштів	внутрішньо-державна
3	"PrivatMoney"	ПАТ КБ "ПРИВАТ-БАНК"	10	19.07.2010	система переказу коштів	міжнародна
4	"FLASHPAY"	ПАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	19; 19/1; 19/2; 19/3; 19/4.	14.08.2014; 20.05.2015; 31.07.2015; 03.01.2017; 20.12.2017	система переказу коштів	внутрішньо-державна
5	"The Money"	ПАТ "КБ "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"	20	06.10.2014	система переказу коштів	внутрішньо-державна
6	"Система термінових переказів "Швидка копійка"	АТ "Ощадбанк"	25 25/1	15.07.2015 29.12.2017	система переказу коштів	внутрішньо-державна
7	"TELEGRAF"	ПАТКБ "ПРАВЕКС-БАНК"	26 26/1	02.12.2015 24.01.2017	система переказу коштів	міжнародна
8	"IBOX MONEY TRANSFER"	ПАТ "Айбокс Банк"	29/1	04.08.2016	система переказу коштів	міжнародна
9	"AVERS №1"	ПАТ "Кредит Оптима Банк"	33	23.03.2017	система переказу коштів	міжнародна

II. Платіжні системи, платіжними організаціями яких є небанківські установи

№ з/п	Найменування платіжної системи	Найменування платіжної організації	№ свідоцтва (дозволу)	Дата видачі свідоцтва (дозволу)	Вид платіжної системи	Ознака платіжної системи
1	"Поштовий переказ"	ПАТ "Укрпошта"	3; 3/1; 3/2; 3/3; 34	29.12.2009; 11.01.2011; 19.03.2013; 18.12.2014; 13.04.2017	система переказу коштів	внутрішньо-державна
2	"ІнтерПейСервіс"	ПАТ "Запоріж-зв'язоксервіс"	4; 35	11.08.2010; 15.06.2017	система переказу коштів	внутрішньо-державна
3	"Фінансовий світ"	ТОВ "Українська платіжна система"	2	16.07.2009	система переказу коштів	внутрішньо-державна
4	"Розрахункова Фондова Система"	ПАТ "ФК "СУЧАСНІ КРЕДИТНІ ТЕХНОЛОГІЇ"	25-213/2763-21412; 68-116/205-1355	17.11.2009 07.02.2012	система розрахунків за угодами щодо цінних паперів	внутрішньо-державна
5	"ГлобалМані"	ТОВ "ГЛОБАЛ-МАНІ"	5; 5/2; 5/3; 5/4 5/5 5/6 5/7	14.09.2010; 08.09.2011; 02.04.2013; 29.07.2013; 23.06.2016; 23.09.2016 31.07.2017	система переказу коштів	міжнародна
6	"TUME"	ТОВ "ФК "ОМП-2013"	21; 21/1; 21/2	13.10.2014; 02.07.2016; 22.02.2017	система переказу коштів	міжнародна
7	"WebMoney. UA"	ДП "ФК" "ЕлМІ"	22; 22/1; 22/2; 22/3 22/4	20.01.2015; 21.05.2015; 16.06.2016; 26.04.2017 31.10.2017	система розрахунків	внутрішньодержавна
8	"УКРКАРТ"	АТ "УКРКАРТ"	23	20.03.2015	карткова платіжна система	внутрішньо-державна
9	"MOSST Payments"	ТОВ "ФК "ВАП -	24; 24/1	16.06.2015 09/03/2017	система переказу	внутрішньо-державна

		КАПІТАЛ"			коштів	
1 0	"FORPOST"	ТОВ "ПОСТ ФІНАНС"	27; 27/1	04.12.2015; 03.01.2017.	система переказу коштів	внутрішньо- державна
1 1	"PAYPONG"	ТОВ "ЕВРО- ПЕЙСЬКА ПЛАТІЖНА СИСТЕМА"	28	09.03.2016	система переказу коштів	внутрішньо- державна
1 2	"ЕЛЕКТРУМ "	ТОВ "ЕЛЕКТРУМ ПЕЙМЕНТ СІСТЕМ"	30 30/1	07.11.2016 10.05.2017	система переказу коштів	внутрішньо- державна
1 3	"ЛЕО"	ТОВ "ФК ЛЕОГЕЙ- МІНГ ПЕЙ"	31	03.01.2017	система переказу коштів	внутрішньо- державна
1 4	"Платисервіс"	ТОВ "ПЛАТИСЕР ВІС"	32	24.01.2017	система переказу коштів	внутрішньо- державна
1 5	"City 24"	ТОВ "ФІНАНСО- ВА КОМПАНІЯ "ФЕНІКС"	36	02.08.2017	система переказу коштів	внутрішньо- державна

Джерело: НБУ. Відомості з Реєстру платіжних систем. Режим доступу:
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=7746551&cat_id=8436158

Додаток 2

Міжнародні платіжні системи, платіжними організаціями яких є нерезиденти

I. Міжнародні карткові платіжні системи

№ з/п	Найменування платіжної системи	Найменування платіжної організації	Найменування країни місцезнаходження платіжної організації	Дата внесення відомостей до Реєстру
1	"MasterCard"	Mastercard International Incorporated	Сполучені Штати Америки	10.09.2014
2	"Visa"	Visa International Service Association	Сполучені Штати Америки	18.12.2014
3	"American Express"	American Express Limited	Сполучені Штати Америки	22.01.2015

II. Міжнародні системи переказу коштів

№ з/п	Найменування платіжної системи	Найменування платіжної організації	Найменування країни місцезнаходження платіжної організації	Дата внесення відомостей до Реєстру
1	"MoneyGram"	MoneyGram Payment Systems, Inc.	Сполучені Штати Америки	06.10.2014
2	"Western Union"	Western Union Financial Services, Inc./ Western Union Network (France), SAS	Сполучені Штати Америки/ Франція	03.03.2015
3	"MEEST"	MEEST Corporation Inc.	Канада	12.03.2015
4	"RIA"	CONTINENTAL EXCHANGE SOLUTIONS, INC.	Сполучені Штати Америки	08.04.2015
5	"ХАЗРИ"	BAT "Капітал Банк"	Азербайджан	28.04.2015
6	"INTELEXPRESS"	ТОВ Мікрофінансова організація "Інтел Експрес Джорджія"	Грузія	29.07.2015
7	"Sigue Money Transfer"	CEL.INT LTD	Великобританія	15.08.2016

Джерело: НБУ. Відомості з Реєстру платіжних систем. Режим доступу:

https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=10345685&cat_id=10345672

Додаток 3

Оператори послуг платіжної інфраструктури

№ з/п	Найменування оператора послуг платіжної інфраструктури	Номер та дата повідомлення про внесення відомостей до Реєстру	Види послуг, які надає оператор послуг платіжної інфраструктури
1	ТОВ "ІНТЕРПЛАТ"	25-209/52782 18.09.2014	Інформаційний еквайр НСМЕП Технічний еквайр НСМЕП
2	ТОВ "СИСТЕМ ГРУП УКРАЇНА"	25-209/76933 23.12.2014	Технічний еквайр НСМЕП
3	ТОВ "ГЛОБАЛМАНІ"	25-209/78749 29.12.2014	Кліринг Процесінг Здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей
4	ТОВ СНВФ "АРГУС"	25-209/7781 09.02.2015	Технічний еквайр НСМЕП Процесинговий центр НСМЕП
5	АТ "УКРКАРТ"	53-03013/32079 13.05.2015	Кліринг Процесинг Інформаційний еквайринг НСМЕП операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
6	ТОВ "ЛОГМАТІК"	53-03008/40944 15.06.2015	Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів; Процесинг
7	ТОВ "ПОРТМОНЕ"	53-03013/43464 24.06.2015	Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
8	ТОВ "ФІНАНСОВЕ СЕРВІС БЮРО"	53-03013/48040 10.07.2015	Інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
9	ПрАТ "Український процесинговий центр"	53-03013/96716 07.12.2015	Процесинг
10	ТОВ "УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДАТА ЦЕНТР"	53-03013/98656 11.12.2015	Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
11	ТОВ "ПЕЙМАСТЕР"	57-0009/30935 11.04.2016	Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
12	ТОВ "ТАС ЛІНК"	57-0009/52493 22.06.2016	Процесинг Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
13	ПрАТ "Українська фінансова мережа"	57-0009/57971 12.07.2016	Процесинг. Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
14	ТОВ "ЛІБРА-КОНСАЛТ"	57-0009/71020 23.08.2016	Процесинг. Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
15	ТОВ "ПРОКАРД"	57-0009/73983 02.09.2016	Процесинг. Операційні, інформаційні та інші технологічні

			функції щодо переказу коштів.
16	ТОВ "АЙГАМА"	57-0009/102595 19.12.2016	Процесинг. Кліринг. Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів.
17	ТОВ "Бенефіт Системс" ("MAXI" та "MAXI card")	27-0018/30361 24.04.2017	Процесинг. Здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей
18	ТОВ "МОССТ"	27-0018/77886 15.11.2017	Процесинг. Кліринг. Операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів.
19	ТОВ "СТАРМАНІ"	27-0018/80158 27.11.2017	Здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей

Джерело: НБУ. Відомості з Реєстру платіжних систем. Режим доступу:
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=10650978&cat_id=10650977

Додаток 4

**Перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей
згідно з законодавством України**

№ з/п	Найменування банку	Найменування електронних грошей/найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
1	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	"FORPOST", MasterCard, Visa
2	ПОЛКОМБАНК	ПРОСТІР
3	АТ "Ощадбанк"	MasterCard, Visa
4	ПАТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	MasterCard, Visa
5	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	MasterCard, Visa
6	ПАТ "БАНК ФОРВАРД"	MasterCard, Visa
7	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	MasterCard, Visa
8	ПАТ "ТАСКОМБАНК"	"Максі", MasterCard, Visa
9	ПАТ АБ "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	MasterCard, Visa
10	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	MasterCard, Visa
11	ПАТ "БАНК "ЮНІСОН"	MasterCard
12	ПАТ "ДІВІ БАНК"	MasterCard
13	ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	MasterCard
14	АБ "Південний"	Visa
15	ПАТ "КБ "ГЛОБУС"	"ГлобалМані"
16	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	MasterCard, Visa
17	ПАТ "ЮНЕКС БАНК"	ПРОСТІР
18	ПАТ "АЛЬПАРІ БАНК"	ПРОСТІР
19	АБ "УКРГАЗБАНК"	"ЕЛЕКТРУМ", ПРОСТІР

Джерело: НБУ. Офіційне Інтернет-представництво. Режим доступу:
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66296&cat_id=66292

Список використаних джерел

1. Конституція України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40. – Ст. 356.
3. Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
4. Закон України від 3 вересня 2015 року № 675-VIII «Про електронну комерцію» // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.
5. Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV «Про Національний банк України» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
6. Закон України від 5 квітня 2001 року № 2346-III «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137.
7. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
8. Постанова Правління Національного банку України від 4 листопада 2010 року № 481 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей» // Офіційний вісник України. – 2010. – №100. – ст. 3571.
9. Постанова Правління Національного банку України від 5 листопада 2014 року № 705 «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» // Офіційний вісник України. – 2014. – №99. – Ст. 2918.
10. Постанова Правління Національного банку України від 6 вересня 2016 року № 382 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» // Офіційний вісник України. – 2016. – №76. – Ст. 2549.

11. Роз'яснення Національного банку України щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin» від 10 листопада 2014 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>
12. Лист Національного банку України №29-208/72889 від 8 грудня 2014 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>
13. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні від 30 листопада 2017 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329
14. Рішення Дарницького районного суду міста Києва від 24 березня 2016 року / Справа № 753/599/16-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444>
15. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 12 листопада 2016 року / Справа № 753/599/16-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62052778>
16. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 березня 2017 року / Справа № 545/2749/15-ц // Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65435364>
17. Горбунова А.С. Анализ методологических подходов к категории «электронные деньги» [Електронний ресурс] / А.С. Горбунова// Вестник волжского университета имени В.Н. Татищева. – 2009. – №18. – С. 154-157.– Режим доступу: <http://elibrary.ru/download/45694253.pdf>.
18. Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами–емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЕС та 2006/48/ЕС, та скасовує Директиву 2000/46/ЕС

- 16 вересня 2009 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a18
19. Засадна Х.О. QR-кодування та альтернативні технології / Х.О. Засадна // Фінансовий простір. – № 3 (15). – 2014. – С. 103-108.
 20. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права: навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою) / Л.А. Луць. – Київ: Атіка, 2013. – 412 с.
 21. Мельниченко О. В. Теоретичні засади електронних грошей / О.В. Мельниченко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 8. – С. 284 – 290.
 22. Нізельський А., Чуприна В. Законодавча неврегульованість прогресу / А. Нізельський, В. Чуприна – Юридична Газета online. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/zakonodavcha-nevregulovanist-progresu.html>
 23. Перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України. Національний банк України. Офіційне Інтернет-представництво. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66296&cat_id=66292
 24. Письмо ФНС от 3 октября 2016 г. N ОА-18-17/1027 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/temychk/bitcoin-43468448>
 25. Плита А.І. Криптовалюта: її правовий режим, проблеми застосування / А.І. Плита. – Українське право. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_plyta_%D1%81ryptocurrency/?month=7&year=2018
 26. Пожидаєва М. Значення законодавства ЄС для захисту прав користувачів платіжних систем в Україні / М. Пожидаєва // Матеріали регіональної науково-практичної конференції «Європейські та міжнародні підходи до захисту прав людини», м. Київ, 7 квітня 2017 р. – С.43-48.
 27. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання переказу коштів № 1852-VIII від 21 лютого 2017 року.

- [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60425
28. Проект Закону України №7183 «Про обіг криптовалюти в Україні» від 6 жовтня 2017 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684
 29. Проект Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні № 7183-1 від 10 жовтня 2017 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710
 30. Шимон С.І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія / С. І. Шимон. – Київ : Юрінком Інтер, 2014. – 663 с.
 31. Широчин С., Гартінгер Р. Платежі в мережі Інтернет: у пошуках “срібної кулі” / С. Широчин, Р. Гартінгер // Вісник Національного банку України. – № 4 (230). – 2015. – С.10-13.
 32. Яванова М.А. Электронные деньги: история возникновения и развития / М.А. Яванова, Д.А. Яванова, М.С. Агафонова // Успехи современного естествознания. – 2012. – С. 143.
 33. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market, amending Directives 2002/65/EC, 2009/110/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No1093/2010, and repealing Directive 2007/64/EC . [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/XT/?uri=CELEX:32015L2366> 2.
 34. Elementary Cryptography and Protocols Introduction to Cryptography. The University of Sydney. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://echidna.maths.usyd.edu.au/kohel/tch/MATH3024/Lectures/lectures_01.pdf
 35. FATF, Report Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, June 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>

36. Hari Krishnan , Sai Saketh ,Venkata Tej Vaibhav. Cryptocurrency Mining – Transition to Cloud. – (IJACSA) International Journal of Advanced Computer Science and Applications // Vol. 6, No. 9. – 2015 – pages 115- 124. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://thesai.org/Downloads/Volume6No9/Paper_15-Cryptocurrency_Mining_Transition_to_Cloud.pdf
37. Judgement of the court in case C-264/14 [Electronic resource] // European Court of Justice [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=604646>
38. Satoshi Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
39. Opinion of the European Banking Authority on the EU Commission’s proposal to bring Virtual Currencies into the scope of Directive (EU) 2015/849 (4AMLD) [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/1547217/EBA+Opinion+on+the+Commission%E2%80%99s+proposal+to+bring+virtual+currency+entities+into+the+scope+of+4AMLD>

Анотація

Наукове дослідження присвячене проблематиці електронних розрахунків у сфері електронної комерції. Актуальність дослідження зумовлена тим, що все більше правочинів здійснюється дистанційно – за допомогою мережі Інтернет. Так, за даними дослідження E-commerce Europe, у 2017 році обсяг електронного товарообігу в Україні збільшився на 31% до 1,5 млрд. євро. Таке поживавлення електронного товарообігу зумовлює поширення використання безготівкових розрахунків, а також електронних грошей і криптовалюти як способів оплати придбаних товарів і послуг. Однак на законодавчому рівні залишаються невирішеними низка проблем, пов'язаних з електронними грошима та криптовалютою.

Метою дослідження є комплексний науковий аналіз нормативно-правової бази, судової практики, спеціальної літератури та статистичних даних, які стосуються розрахунків у сфері електронної комерції, а також розробка науково-обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики.

Для досягнення даної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати способи здійснення розрахунків при вчиненні правочинів в електронній формі;
- дослідити поняття, ознаки та особливості електронних грошей;
- з'ясувати правову природу криптовалют, погляди науковців та законодавче регулювання у розвинених державах;
- сформулювати власні пропозиції щодо удосконалення правового регулювання електронних грошей та криптовалют в Україні.

Методи дослідження обрано відповідно до поставлених мети і завдань, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Використано дві групи методів наукового пізнання: загальнонаукові (формально-логічний, системно-структурний, системно-порівняльний, метод аналізу) та спеціально-юридичні методи (порівняльно-правовий, формально-юридичний, спеціально-правовий).

У роботі здійснено комплексний аналіз законодавчої бази та судової практики у сфері електронних розрахунків. На основі цього аналізу було виокремлено ряд проблемних моментів, а саме: законодавче обмеження емісії електронних грошей виключно банками-резидентами; відсутність належного законодавчого регулювання криптовалют та відсутність обґрунтованого вирішення проблеми їх правової природи.

За результатами проведеного дослідження було сформульовано авторські наукові пропозиції щодо вирішення описаних вище проблем:

- внести зміни до ст. 15 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», передбачити можливість для небанківських фінансових установ здійснювати випуск електронних грошей;
- передбачити на законодавчому рівні можливість оплати товарів і послуг електронними грошима, випущеними нерезидентами;
- на законодавчому рівні визначити криптовалюту як вид об'єктів цивільних прав; як можливий предмет договорів купівлі-продажу, міни, дарування тощо.